

فصل چهارم

کشاورزی

الف - سال ۱۳۸۳

در سال ۱۳۸۳ مجموع تولید محصولات زراعی نسبت به سال قبل افزایش یافت، لیکن تولید محصولات باغی با کاهش مواجه شد. تولید محصولات دامی و شیلات نیز نسبت به سال گذشته افزایش مطلوبی نشان داد. در راستای اجرای سیاست‌های حمایتی دولت از تولیدات کشاورزی، ۲۶۸ هزار تن انواع بذرهای اصلاح شده در این سال در اختیار کشاورزان قرار گرفت که نسبت به سال قبل تغییر محسوسی نداشت. به علاوه توزیع کود شیمیایی توسط دولت با ۱۷/۸ درصد رشد نسبت به سال گذشته بالغ بر ۴۰۵۳/۲ هزار تن گردید. در این سال همچنین ۲۷/۱ هزار تن انواع سموم دفع آفات نباتی در اختیار کشاورزان قرار گرفت که نسبت به سال قبل ۳/۹ درصد کاهش نشان می‌دهد.

قیمت خرید تضمینی اکثر محصولات کشاورزی در سال ۱۳۸۳ بین ۵/۹ الی ۲۳/۸ درصد افزایش یافت. افزایش قیمت خرید تضمینی گندم و اجرای طرح افزایش تولید این محصول موجب خودکفایی کشور در تولید این محصول و توقف واردات آن گردید، به طوری که خرید گندم از کشاورزان توسط دولت به ۱۱/۲ میلیون تن بالغ شد که نسبت به سال قبل معادل ۶/۷ درصد رشد نشان می‌دهد. در سال ۱۳۸۳ مانده تسهیلات اعطایی بانک‌ها و موسسات اعتباری به بخش کشاورزی در بخش‌های دولتی و غیردولتی نیز با رشد ۳۰/۴ درصدی همراه بود.

منابع آب

بنابر گزارش وزارت نیرو، در سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳^(۱) میانگین ارتفاع بارندگی در کشور معادل ۲۴۲/۷ میلی‌متر بود که نسبت به سال آبی گذشته ۲ درصد و نسبت به میانگین بلندمدت (۳۵ ساله) ۳ درصد کاهش نشان می‌دهد. در نتیجه حجم جریان‌های سطحی آب در سال زراعی مورد بررسی به ۸۴/۶ میلیارد متر مکعب بالغ گردید که نسبت به سال گذشته ۲ درصد و نسبت به متوسط بلندمدت ۱۰ درصد کاهش نشان می‌دهد.

در سال ۱۳۸۳ تعداد ۱۹ سد مخزنی به بهره‌برداری رسید. در این سال در راستای توسعه منابع آب برای بخش کشاورزی، به ظرفیت آب تنظیمی پشت سدها معادل ۲۱۱۶/۳ میلیون متر مکعب افزوده شد. همچنین از طریق طرح‌های کوچک تامین آب و سدهای انحرافی مستقل به ترتیب ۲۰۴/۴ و ۳۲۰ میلیون متر مکعب به ظرفیت ذخیره‌سازی آب افزوده گردید که در مجموع بیانگر افزایش ظرفیت ذخیره‌سازی آب برای مصارف کشاورزی به میزان ۲۶۴۰/۷ میلیون متر مکعب می‌باشد.

در این سال از طریق توسعه و اصلاح شبکه‌های اصلی و فرعی طرح‌های ملی مجموعاً ۱۴۲ هزار هکتار از اراضی کشور تحت پوشش شبکه‌های آبیاری و زهکشی قرار گرفت. به علاوه در سال مورد بررسی مجوز برداشت ۶۲۶/۵ میلیون متر مکعب از منابع آب زیرزمینی صادر شد که نسبت به سال گذشته ۲/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد.

۱- منظور از سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳، نیمه دوم سال ۱۳۸۲ و نیمه اول سال ۱۳۸۳ می‌باشد.

تولید

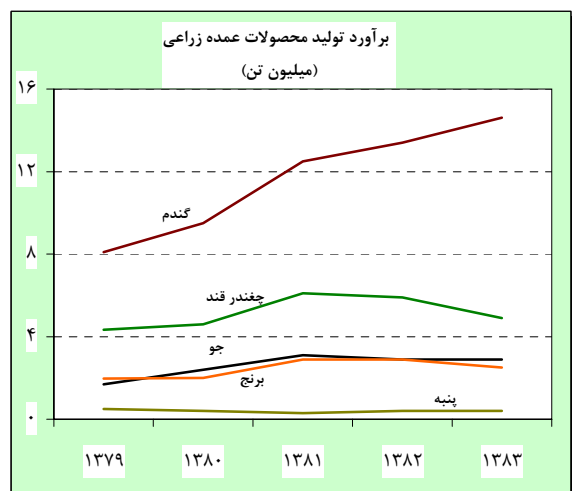
تولیدات زراعی

براساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، در سال زراعی ۸۳-۱۳۸۲ حدود ۶۴ میلیون تن انواع محصولات زراعی در سطحی معادل ۱۲/۴ میلیون هکتار از اراضی کشور برداشت شد که نسبت به سال زراعی قبل از نظر مقدار ۲/۱ درصد و از نظر سطح زیر کشت ۱/۶ درصد افزایش نشان می‌دهد. از مجموع تولیدات زراعی ۸۸/۳ درصد (۵۶/۵ میلیون تن) از اراضی آبی و مابقی از اراضی دیم به دست آمد که نسبت به سهم محصولات آبی و دیم در سال قبل تغییر چندانی نداشته است. در این سال همچنین از سطحی معادل ۲۰۰۸/۷ هزار هکتار از باغات بارور کشور ۱۳ میلیون تن محصول به دست آمد که نسبت به سال زراعی قبل از نظر سطح زیر کشت و مقدار تولید به ترتیب ۶ درصد افزایش و ۵/۸ درصد کاهش نشان می‌دهد.

عملکرد محصولات عمده زراعی

درصد تغییر	۱۳۸۳	۱۳۸۲	نوع محصول (کیلوگرم - هکتار)
۵/۲	۲۲۰۶	۲۰۹۷	گندم
-۴/۶	۱۸۳۸	۱۹۲۶	جو
-۱۲/۷	۴۱۶۰	۴۷۶۶	برنج (شلتوک)
۴/۶	۷۰۲۹	۶۷۲۰	ذرت دانه‌ای
۰	۲۵۱۵	۲۵۱۴	پنبه
-۵/۵	۳۱۵۱۳	۳۳۳۳۱	چغندر قند
۲/۶	۹۶۹۰۲	۹۴۴۷۳	نیشکر
-۳۶/۸	۴۳۲۳	۶۸۳۹	چای (برگ سبز)
۱۰/۴	۱۷۷۱	۱۶۰۴	دانه‌های روغنی
-۲۴/۸	۱۱۸۲	۱۵۷۱	تنباکو
۸/۱	۷۱۵	۶۶۲	حبوبات
-۰/۶	۲۴۲۰۱	۲۴۳۴۱	سیب‌زمینی
-۰/۹	۳۳۸۹۶	۳۴۲۱۷	پیاز
-۲۴/۸	۵۶۶	۷۵۳	پسته

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

در سال زراعی مورد بررسی مجموع تولید گروه غلات (گندم، جو، برنج (شلتوک) و ذرت دانه‌ای) نسبت به سال زراعی گذشته ۵ درصد افزایش یافت و به ۲۱۹۷۷ هزار تن رسید که ۱۷۹۲ هزار تن کمتر از میزان پیش‌بینی شده در برنامه سوم برای این سال بوده و بیانگر تحقق ۹۲/۵ درصدی اهداف برنامه در زمینه تولید غلات می‌باشد. تولید گندم در این سال با ۱/۱ میلیون تن افزایش نسبت به سال قبل به ۱۴/۶ میلیون تن بالغ گردید که یک درصد بیش از رقم پیش‌بینی شده در برنامه سوم برای این سال می‌باشد. رشد مذکور عمدتاً به دلیل افزایش نسبی قیمت خرید تضمینی این محصول در مقایسه با سایر محصولات، سیاستهای حمایتی دولت در زمینه نیل به خودکفایی در تولید گندم و اوضاع مساعد جوی بوده است. تولید جو در این سال ۲/۹ میلیون تن بود که در مقایسه با سال گذشته ۱/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. تولید برنج (شلتوک) نیز با ۱۳/۳ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۲/۵ میلیون تن محدود گردید که بیانگر تحقق ۸۲ درصدی هدف برنامه در این سال می‌باشد.

در سال مذکور مجموع تولید محصولات زراعی - صنعتی با ۲ درصد کاهش نسبت به سال زراعی قبل به ۱۱۶۶۲ هزار تن محدود گردید. در میان محصولات منتخب این گروه، تولید پنبه، نیشکر و دانه‌های روغنی به ترتیب با ۱۹/۳، ۱۳/۸ و ۲/۳ درصد افزایش و میزان تولید چغندر قند و توتون و تنباکو به ترتیب با ۱۷/۱ و ۴۰/۹ درصد کاهش همراه بود. مجموع

سطح زیرکشت محصولات فوق‌الذکر ۶۲۲ هزار هکتار بود که نسبت به سال قبل ۱/۷ درصد کاهش یافت. به دلیل سرمازدگی باغات پیسته عملکرد در هکتار این محصول علیرغم رشد سطح زیرکشت آن نسبت به سال قبل ۲۴/۸ درصد تنزل یافت. در نتیجه مقدار پیسته تولید شده در سال مورد بررسی با ۲۱/۳ درصد کاهش به ۱۸۵ هزار تن محدود شد.

برآورد تولید و سطح زیر کشت محصولات عمده زراعی

تولید	سطح زیر کشت	۱۳۸۳		۱۳۸۲		
		تولید	سطح زیر کشت	تولید	سطح زیر کشت	
۸/۴	۳/۱	۱۴۵۶۸	۶۶۰۵	۱۳۴۴۰	۶۴۰۹	گندم
۱/۱	۶/۰	۲۹۴۰	۱۶۰۰	۲۹۰۸	۱۵۱۰	جو
-۱۳/۳	-۰/۷	۲۵۴۲	۶۱۱	۲۹۳۱	۶۱۵	برنج (شلتوک)
۱۶/۵	۱۱/۴	۱۹۲۶	۲۷۴	۱۶۵۳	۲۴۶	ذرت دانه‌ای
۱۹/۳	۱۹/۳	۴۲۰	۱۶۷	۳۵۲	۱۴۰	پنبه
-۱۷/۱	-۱۲/۴	۴۹۱۶	۱۵۶	۵۹۳۳	۱۷۸	چغندر قند
۱۳/۸	۱۰/۹	۵۹۱۱	۶۱	۵۱۹۶	۵۵	نیشکر
-۳۶/۸	۰/۰	۱۳۴	۳۱	۲۱۲	۳۱	چای (برگ سبز)
۲/۳	-۷/۳	۴۰۲	۲۲۷	۳۹۳	۲۴۵	دانه‌های روغنی
-۴۰/۹	-۲۱/۴	۱۳	۱۱	۲۲	۱۴	تنباکو
-۰/۹	-۸/۳	۶۶۵	۹۳۰	۶۷۱	۱۰۱۴	حبوبات
۵/۸	۶/۴	۴۴۵۴	۱۸۴	۴۲۱۱	۱۷۳	سیب زمینی
۳/۴	۴/۳	۱۶۲۷	۴۸	۱۵۷۴	۴۶	پیاز
-۲۱/۳	۴/۸	۱۸۵	۳۲۷	۲۳۵	۳۱۲	پسته

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

تولیدات دامی

درصد تغییر	تولید محصولات دامی (هزار تن)		نوع محصول
	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۴/۴	۷۸۵	۷۵۲	گوشت قرمز
۶/۴	۶۷۲۰	۶۳۱۶	شیرخام
۴/۳	۱۱۵۲	۱۱۰۴	گوشت مرغ
۴/۱	۶۵۵	۶۲۹	تخم مرغ

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

بر اساس آمار وزارت جهاد کشاورزی، مجموع تولید محصولات دامی (گوشت قرمز، گوشت مرغ، شیرخام و تخم مرغ) در سال ۱۳۸۳ بالغ بر ۹۳۱۲ هزار تن گردید که با ۵/۸ درصد افزایش نسبت به سال گذشته همراه بود. در این سال تولید کلیه محصولات دامی یاد شده افزایش یافت. در بین محصولات مذکور، تولید شیرخام از بیشترین افزایش (۶/۴ درصد) برخوردار بود. در سال مورد بررسی در راستای طرح تنظیم بازار مرغ و تخم مرغ، سازوکار خرید، ذخیره‌سازی و عرضه چرخشی همانند سال قبل به اجرا درآمد و سقف میزان گوشت مرغ ذخیره شده توسط شرکت پشتیبانی امور دام کشور به ۳۰ هزار تن رسید.

تولیدات شیلات

درصد تغییر	وضعیت تولید و صادرات شیلات (ارزش: میلیون دلار)		نوع محصول
	۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۷/۴	۴۷۴۵۰۰	۴۴۱۸۷۱	تولید
۵/۰	۳۱۴۱۶۵	۲۹۹۱۲۸	آبهای جنوب
۱۰/۰	۳۵۷۷۵	۳۲۵۳۳	آبهای شمال
۱۳/۰	۱۲۴۵۶۰	۱۱۰۲۱۰	آبهای داخلی
-۲/۵	۸۵/۲	۸۷/۴	صادرات ارزش
-۱/۵	۲۰۳۲۹	۲۰۶۴۷	مقدار

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی

در سال ۱۳۸۳ تولید محصولات شیلات ۷/۴ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت و به ۴۷۴/۵ هزار تن رسید. از مقدار مذکور ۶۶/۲ درصد از آبهای جنوب، ۲۶/۳ درصد از آبهای داخلی و مابقی از آبهای شمال صید گردید. طی سالهای اخیر به دلیل ورود یک نوع آبی غیر بومی به آبهای شمال کشور، صید ماهی کیلکا از حدود ۷۸ هزار تن در سال ۱۳۷۹ به ۱۹/۶ هزار تن در سال مورد بررسی کاهش یافت. صادرات محصولات مختلف شیلات ۲۰/۳ هزار تن و به ارزش ۸۵/۲ میلیون دلار بود که به ترتیب ۱/۵ و ۲/۵ درصد نسبت به سال قبل کاهش نشان می‌دهد.

واردات و موجودی انبار مواد عمده غذایی

به منظور تامین امنیت غذایی، ایفای تعهدات دولتی، تنظیم بازار و کنترل قیمتها در سال مورد بررسی، واردات شکرخام و گوشت قرمز توسط دولت کماکان ادامه یافت. واردات شکر خام (بر اساس آمار شرکت بازرگانی دولتی ایران) در مقایسه با سال

قبل ۰/۶ درصد افزایش یافت. در پایان سال ۱۳۸۳ موجودی انبار قند و شکر این شرکت ۲۰/۷ درصد کاهش نشان داد. همچنین واردات گوشت قرمز توسط شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور با ۴۰ درصد افزایش نسبت به سال قبل بالغ بر ۲۸ هزار تن گردید. در پایان سال مذکور موجودی انبار گوشت قرمز ۴۲/۹ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت و به ۱۰ هزار تن رسید. در این سال به دلیل خودکفایی در تولید گندم واردات آن متوقف شد و موجودی انبار در پایان سال به ۳/۳ میلیون تن بالغ گردید.

واردات و موجودی انبار مواد عمده غذایی

نوع محصول	واردات		درصد تغییر	موجودی در پایان سال		درصد تغییر
	۱۳۸۲ ▲	۱۳۸۳		۱۳۸۲ ▲	۱۳۸۳	
گندم (۱)	۶۲۷	۰	-۱۰۰/۰	۳۲۰۰	۳۳۰۰	۳/۱
قند و شکر (۲)	۱۶۰	۱۶۱	۰/۶	۲۶۶	۲۱۱	-۲۰/۷
گوشت قرمز (۲)	۲۰	۲۸	۴۰/۰	۷	۱۰	۴۲/۹

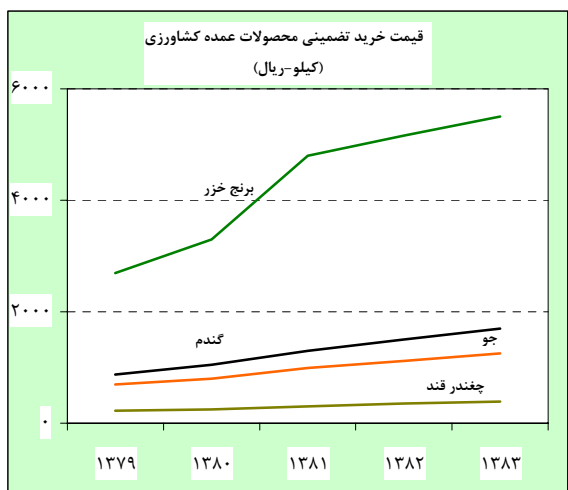
ماخذ: شرکت بازرگانی دولتی ایران و شرکت سهامی پشتیبانی امور دام کشور
 ۱- کل واردات گندم توسط بخش دولتی صورت می‌گیرد.
 ۲- شامل واردات بخش خصوصی نمی‌باشد.

خرید تضمینی محصولات عمده کشاورزی

قیمت تضمینی خرید محصولات کشاورزی

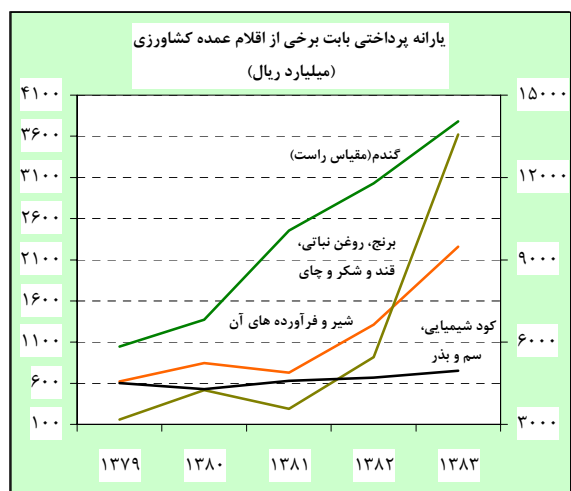
نوع محصول	۱۳۸۲	۱۳۸۳	درصد تغییر
گندم	۱۵۰۰	۱۷۰۰	۱۳/۳
جو	۱۱۲۰	۱۲۵۰	۱۱/۶
برنج خزر، فجر و ساحل	۵۱۶۰	۵۵۰۰	۶/۶
برنج سفیدرود	۴۴۸۵	۴۷۵۰	۵/۹
برنج ندا و نعمت	۴۳۰۰	۴۶۰۰	۷/۰
برنج آمل، چرام و یاسوج	۳۶۰۰	۳۸۵۰	۶/۹
ذرت	۱۲۲۰	۱۳۵۰	۱۰/۷
چغندر قند	۳۵۵	۳۹۰	۹/۹
آفتابگردان	۲۶۵۰	۲۸۸۰	۸/۷
سویا	۲۴۰۰	۲۶۰۰	۸/۳
چای (برگ سبز) (۱)	۱۶۵۶	۲۰۵۰	۲۳/۸
عدس	۳۰۵۰	۳۲۶۰	۶/۹
لوبیا قرمز	۲۶۵۰	۲۸۴۰	۷/۲
لوبیا سفید	۲۹۲۰	۳۱۲۰	۶/۸
لوبیا چیتی	۲۹۲۰	۳۱۲۰	۶/۸
نخود	۲۸۰۰	۳۰۰۰	۷/۱
سبب زمینی (پایزه)	۶۲۰	۶۷۰	۸/۱
پنبه (وش)	۳۴۵۰	۳۸۰۰	۱۰/۱
کلزا	۲۸۳۰	۳۱۱۰	۹/۹
پیاز (پایزه)	۴۸۰	۵۱۵	۷/۳

ماخذ: وزارت جهاد کشاورزی
 ۱- قیمت تضمینی خرید برگ سبز چای، میانگین وزنی قیمت خرید برگ سبز ممتاز، درجه ۱ و درجه ۲ می‌باشد.

به منظور تشویق و ترغیب کشاورزان به تولید محصولات اساسی کشاورزی، ایجاد تعادل در نظام تولید و حفظ سطح درآمد کشاورزان، از سال ۱۳۶۸ سیاست خرید تضمینی محصولات کشاورزی به قیمتهای مصوب به مورد اجرا گذاشته شد. در سال ۱۳۸۳ قیمت خرید تضمینی محصولات بین ۵/۹ الی ۲۳/۸ درصد افزایش یافت که (به استثنای قیمت خرید تضمینی برگ سبز چای) پایین‌تر از نرخ تورم (۱۵/۲ درصد) برای این سال بوده است. قیمت خرید تضمینی گندم نیز معادل ۱۳/۳ درصد نسبت به سال گذشته افزایش یافت و به ۱۷۰۰ ریال در هر کیلوگرم رسید. افزایش قیمت خرید تضمینی گندم به همراه اجرای طرح خودکفایی تولید گندم موجب شد تا گندم مازاد بر مصرف خریداری شده از کشاورزان به ۱۱/۲ میلیون تن برسد که نسبت به سال ۱۳۸۲ معادل ۶۷ درصد رشد نشان می‌دهد. استان‌های فارس، خراسان و خوزستان به ترتیب با ۱۶، ۱۰/۲ و ۹/۳ درصد سهم از کل گندم خریداری شده به قیمت‌های تضمینی، عمده‌ترین تولیدکنندگان این محصول می‌باشند. در این سال همچنین ۶۷/۶ هزار تن برنج پرمحصول توسط سازمان مرکزی تعاون روستایی و شرکت بازرگانی دولتی ایران از شالی‌کاران خریداری گردید که نسبت به سال قبل ۲۷/۸ درصد کاهش داشت. بیشترین میزان برنج خریداری شده (۵۶/۹ هزار تن) مربوط به استان‌های مازندران و گلستان بود. بیشترین میزان برنج خریداری شده (۵۰/۹ هزار تن) نیز مربوط به برنج پر محصول ندا و نعمت بود.

یارانه پرداختی

براساس آمار وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، مجموع یارانه پرداختی دولت با احتساب یارانه مربوط به دارو و شیرخشک و یارانه موضوع بند «ب» ماده ۴۶ قانون برنامه سوم توسعه با ۴۲/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۷۵۳۸/۴ میلیارد ریال بالغ گردید. در اواخر سال ۱۳۸۳ کمبود منابع یارانه‌ای از طریق حساب ذخیره ارزی تامین شد. در سال مذکور نسبت یارانه پرداختی دولت به تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (با نفت) به قیمت‌های جاری به ۲ درصد

رسید که در مقایسه با نسبت مشابه سال قبل (۱/۸ درصد) افزایش نشان می‌دهد. در این سال یارانه پرداختی بابت اقلام عمده کشاورزی با ۴۰/۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۲۱۴۴۳/۱ میلیارد ریال بالغ گردید. سهم یارانه اقلام مزبور از کل یارانه پرداختی دولت از ۷۸/۷ درصد در سال قبل به ۷۷/۸ درصد کاهش یافت. به‌استثنای اقلام دانه‌های روغنی و خسارات صندوق پنبه، یارانه پرداختی بابت سایر اقلام از افزایش برخوردار بود.

در این سال یارانه پرداختی به گندم با ۱۹/۲ درصد افزایش نسبت به سال قبل بالغ بر ۱۴۰۴۸/۸ میلیارد ریال گردید و همانند سالهای قبل بیشترین سهم از کل یارانه پرداختی (۵۱ درصد) را به خود اختصاص داد. گروه کالاهای اساسی برنج، روغن نباتی و قند و شکر با ۱۳/۲ درصد سهم و گروه شیر و فرآورده‌های آن با ۸/۲ درصد سهم در مراتب بعدی قرار گرفتند. یارانه پرداختی به این دو گروه به ترتیب ۲۹۵/۶ و ۷۱/۸ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت. در سال مذکور از مجموع یارانه پرداختی بابت اقلامی که تحت عنوان محصولات کشاورزی طبقه‌بندی نمی‌شوند ۳۴۶ میلیارد ریال برای اجرای طرح طوبی در قالب بند «الف» تبصره ۲۰ قانون بودجه سال ۱۳۸۳ در اختیار وزارت جهاد کشاورزی قرار گرفت که نسبت به رقم مشابه سال قبل ۹/۹ درصد کاهش یافت.

در سال مورد بررسی در تداوم سیاست‌های دولت جهت اصلاح قیمت‌ها و بهینه‌سازی مصرف نهاده‌های تولید، قیمت انواع کود شیمیایی توزیع‌شده از طرف شرکت خدمات حمایتی کشاورزی به‌طور متوسط حدود ۷ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت. علیرغم این افزایش، یارانه پرداختی دولت بابت کود شیمیایی با ۱۵/۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۶۵۰ میلیارد ریال بالغ گردید.

یارانه پرداختی بابت برخی از اقلام عمده کشاورزی

(میلیارد ریال)

سهم (درصد)	سال		درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۳	۱۳۸۲		۱۳۸۳	۱۳۸۲	
۵۱/۰	۶۱/۰	۱۹/۲	۱۴۰۴۸/۸	۱۱۷۸۸/۱	گندم	
۱۳/۲	۴/۷	۲۹۵/۶	۳۶۲۲/۹	۹۱۵/۷	برنج، روغن نباتی، قند و شکر	
۸/۲	۶/۸	۷۱/۸	۲۲۵۷/۵	۱۳۱۴/۳	شیر و فرآورده‌های آن	
۱/۸	۲/۱	۲۱/۴	۵۰۴/۰	۴۱۵/۰	گوشت	
۰/۲	.	θ	۶۸/۰	.	مرغ و تخم مرغ	
۲/۷	۳/۵	۱۱/۹	۷۵۰/۰	۶۷۰/۰	سم، بذر و کود شیمیایی	
۰/۱	۰/۱	۱۲۷/۱	۳۸/۶	۱۷/۰	واکسن و داروهای دامی	
۰/۱	-۰/۳	-۷۲/۹	۱۵/۰	۵۵/۴	دانه‌های روغنی	
۰/۵	.	θ	۱۳۸/۳	.	صادرات محصولات کشاورزی	
.	۰/۲	-۱۰۰/۰	.	۴۸/۳	خسارات صندوق پنبه	
۷۷/۸	۷۸/۷	۴۰/۹	۲۱۴۴۳/۱	۱۵۲۲۳/۸	جمع یارانه پرداختی به اقلام کشاورزی	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۲/۵	۲۷۵۳۸/۴	۱۹۳۲۲/۸	کل یارانه پرداختی	

ماخذ: وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

سرمایه‌گذاری دولت

کشاورزی و منابع آب

در سال ۱۳۸۳ پرداخت بابت اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای - ملی دولت جهت توسعه کشاورزی و منابع طبیعی و منابع آب با احتساب برنامه تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی (بدون در نظر گرفتن اعتبارات استانی) ۶/۶ درصد نسبت به سال گذشته کاهش یافت و به ۱۱۸۳۱/۶ میلیارد ریال محدود گردید. از سال ۱۳۸۱ به موجب بند «م» تبصره ۲۱ قانون بودجه به دولت اجازه داده شد که به منظور تسریع در اجرای عملیات طرح‌ها و خاتمه یافتن طرح‌های نیمه تمام که باید در سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ به اتمام برسند، بخشی از اعتبارات مورد نیاز سالانه را از طریق حساب ذخیره ارزی و یا فروش اوراق مشارکت تامین نماید.

اعتبارات پرداخت شده طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بابت توسعه کشاورزی، منابع طبیعی و تحقیقات کشاورزی ۲۳۹۷/۷ میلیارد ریال بود که در مقایسه با سال قبل ۵/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. مبلغ مذکور حدود ۶۷/۱ درصد از میزان مصوب سال بود. در فصل توسعه کشاورزی، طرح‌های مختلف برنامه تجهیز و نوسازی اراضی آبی مانند سال گذشته بیشترین سهم از اعتبارات (۴۴/۷ درصد) را به خود اختصاص داد. در بین طرح‌های مختلف برنامه مذکور، طرح تجهیز و نوسازی اراضی زیر سدهای مخزنی و بندهای انحرافی مستقل (۵۰۰ هزار هکتار) ۵۸ درصد از کل اعتبارات مصوب را به خود اختصاص داد.

در سال مورد بررسی اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی بابت منابع طبیعی ۶۳۴/۱ میلیارد ریال بود که ۱۴ درصد نسبت به سال گذشته کاهش نشان می‌دهد. مقدار مذکور مبین ۵۷/۶ درصد تحقق نسبت به میزان مصوب سال ۱۳۸۳ می‌باشد. طرح‌های مختلف امور برنامه‌ریزی و مدیریت جنگل‌های کشور با اختصاص ۱۶۷/۴ میلیارد ریال بیشترین میزان اعتبار (۲۶/۶ درصد) از کل اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت منابع طبیعی را به خود اختصاص داد. در بین طرح‌های مختلف برنامه مذکور، طرح صیانت از جنگل‌های شمال کشور با اختصاص ۵۶/۷ درصد از مقدار مصوب بیشترین پرداختی را در برنامه مذکور دارا بود.

اعتبارات ملی طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت منابع آب در سال ۱۳۸۳ با ۶/۸ درصد کاهش نسبت به سال قبل به ۹۴۳۳/۹ میلیارد ریال رسید که بیانگر ۷۴/۱ درصد تحقق نسبت به میزان مصوب این سال می‌باشد. طرح‌های مختلف برنامه توسعه منابع آب در حوزه‌های آبریز بیشترین سهم (۶۷/۷ درصد) از اعتبارات فصل مذکور را به خود اختصاص داد.

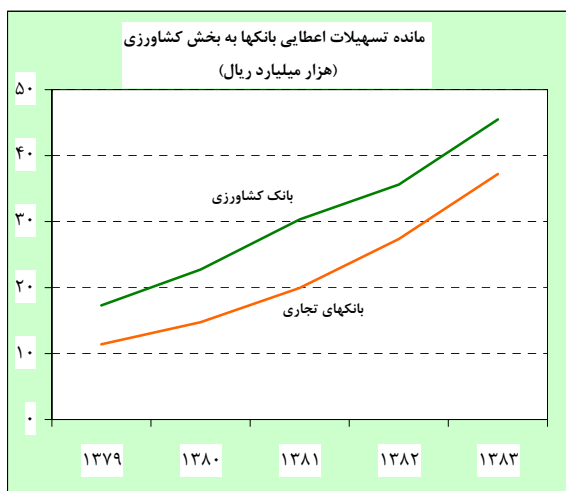
اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت توسعه کشاورزی و منابع آب (میلیارد ریال)

سهم (درصد)	سال		درصد تغییر	سهم (درصد)	
	۱۳۸۳	(۱)۱۳۸۲		۱۳۸۳	۱۳۸۲
کشاورزی و منابع طبیعی (۲)	۲۵۴۱/۴	۲۳۹۷/۷	-۵/۷	۲۰/۱	۱۹/۱
منابع آب	۱۰۱۲۵/۵	۹۴۳۳/۹	-۶/۸	۷۹/۹	۸۰/۹
کل	۱۲۶۶۶/۹	۱۱۸۳۱/۶	-۶/۶	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

ماخذ: خزانه داریکل، وزارت امور اقتصادی و دارایی
 ۱- ارقام علاوه بر پرداختی از محل بند «م» تبصره ۲۱ قانون بودجه، شامل اعتبارات عمرانی پرداخت شده از محل ماده ۶۰ قانون برنامه سوم توسعه نیز می‌باشد.
 ۲- شامل برنامه تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی نیز می‌باشد.

تسهیلات بانکی

در سال ۱۳۸۳ مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخش‌های دولتی و غیردولتی کشاورزی با ۳۰/۴ درصد رشد به ۸۵ هزار میلیارد ریال رسید که ۹۷/۴ درصد (۸۲/۸ هزار میلیارد ریال) آن را مانده تسهیلات به بخش غیردولتی تشکیل می‌داد. بخشی از افزایش مانده تسهیلات اعطایی بانکها به بخش کشاورزی همانند سال‌های قبل ناشی از امهال بدهی کشاورزان به دلیل زیان‌های ناشی از خشکسالی سال‌های قبل بود.

بررسی عملکرد اعتباری بانکها نشان می‌دهد که سهم بانکهای تجاری از کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش دولتی و غیردولتی کشاورزی با اندکی افزایش از ۴۳/۲ درصد در پایان سال ۱۳۸۲ به ۴۴/۷ درصد در پایان سال ۱۳۸۳ رسید و به همین میزان از سهم بانک کشاورزی کاسته شد. در این سال مانده تسهیلات اعطایی بانکهای غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی به بخش کشاورزی به ۲۵/۶ میلیارد ریال رسید که نسبت به مانده در پایان سال قبل (۷/۴ میلیارد ریال) افزایش قابل توجهی (۲۴۵/۹ درصد) نشان می‌دهد.

در سال مورد بررسی مانده مطالبات سررسید

گذشته و معوق بانکها و موسسات اعتباری از بخش غیردولتی کشاورزی با ۴۱/۱ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۸۶۷۴/۶ میلیارد ریال رسید. نسبت مطالبات مذکور در بخش کشاورزی به کل مانده تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی مزبور ۱۰/۵ درصد بود.

در پایان اسفند ماه سال ۱۳۸۳ مانده تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی به بخشهای دولتی و غیردولتی کشاورزی با ۲۶/۹ درصد افزایش نسبت به سال قبل به ۶۶۹۸۰/۶ میلیارد ریال رسید. براساس گزارش بانک کشاورزی، در سال مورد بررسی بانک مذکور ۳۶۶۹۶/۷ میلیارد ریال در قالب تسهیلات تکلیفی و غیرتکلیفی به کشاورزان پرداخت نمود که ۲۷/۶ درصد نسبت به سال قبل افزایش داشت. از کل تسهیلات پرداختی ۸۷/۷ درصد از محل منابع داخلی بانک بود که نسبت به سهم سال قبل (۷۹/۵ درصد) افزایش داشته و مابقی (۴۴۹۵/۶ میلیارد ریال) از محل تبصره‌های مختلف قانون بودجه (تسهیلات تکلیفی) و وجوه اداره شده و قراردادهای پرداخت شده است. از کل تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی ۸۷۹۳/۹ میلیارد ریال (۲۴ درصد) صرف سرمایه‌گذاریهای جدید و مابقی صرف تسهیلات سرمایه در گردش گردید.

مانده تسهیلات اعطایی بانکها و موسسات اعتباری به بخش غیر دولتی کشاورزی (۱)

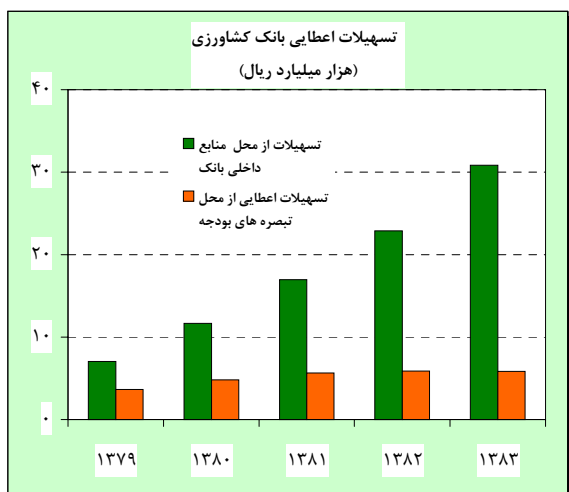
سهم (درصد)		درصد تغییر	پایان سال		
۱۳۸۳	۱۳۸۲		۱۳۸۳	▲ ۱۳۸۲	
۴۵/۰	۴۳/۵	۳۶/۰	۳۷۲۴۲/۵	۲۷۳۸۳/۲	بانکهای تجاری
۵۵/۰	۵۶/۵	۲۷/۹	۴۵۴۹۵/۷	۳۵۵۸۴/۳	بانک کشاورزی
.	.	۲۴۵/۹	۲۵/۶	۷/۴	بانکها و موسسات اعتباری غیردولتی
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۱/۴	۸۲۷۶۳/۸	۶۲۹۷۴/۹	کل

۱- شامل سود و درآمد سالهای آتی نمی‌باشد.

در سال ۱۳۸۳ میزان وصولیهای بانک کشاورزی بابت تسهیلات پرداخت شده ۳۰۵۴۷/۶ میلیارد ریال بود که نسبت به رقم مشابه سال قبل ۳۵ درصد افزایش داشت. همچنین نسبت وصولیها به تسهیلات پرداختی از ۷۸/۶ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۸۳/۲ درصد در سال ۱۳۸۳ بالغ گردید. این بهبود عملکرد موجب توسعه منابع بانک در پرداخت تسهیلات جدید گردید. از مجموع وصولیهای بانک کشاورزی ۸۲/۲ درصد (۲۵۱۰۲/۷ میلیارد ریال) مربوط به تسهیلات غیرتکلیفی و مابقی مربوط به تسهیلات تکلیفی و وجوه اداره شده و قراردادهای بود.

ترکیب تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی برحسب عقود اسلامی بیانگر سهم بالای عقد فروش اقساطی در جذب منابع بانکی است، به طوری که ۱۶۳۹۷/۱ میلیارد ریال تسهیلات در قالب این عقد پرداخت گردید که ۴۴/۷ درصد از کل تسهیلات

پرداختی بوده و نسبت به سال ۱۳۸۲ از ۳۸/۸ درصد افزایش برخوردار گردیده است. پس از آن تسهیلات پرداختی در قالب مشارکت مدنی و مضاربه قرار داشت که به ترتیب با ۱۲/۹ و ۱۶/۶ درصد رشد به ۷۶۵۹/۳ و ۵۶۳۸/۳ میلیارد ریال بالغ گردید.

در سال ۱۳۸۳ رشد تسهیلات غیرتکلیفی اعطایی بانک کشاورزی ۴۰/۷ درصد بود که موجب افزایش پرداخت تسهیلات در کلیه زیربخشهای کشاورزی گردید. بررسی ترکیب پرداختهای غیرتکلیفی بانک کشاورزی از نظر نوع مصرف نشان می‌دهد که همانند سال‌های گذشته پرداختهای بانک بابت امور زراعت بالاترین سهم (۲۵/۶ درصد) از کل تسهیلات غیرتکلیفی را به خود اختصاص داده و با ۲۷ درصد رشد نسبت به سال قبل به ۸۲۴۲/۲ میلیارد ریال بالغ گردیده است. پس از زراعت، بیشترین سهم از تسهیلات پرداختی به دامداری و دامپروری (۱۵/۸ درصد) تعلق داشت. در این سال تسهیلات اعطایی به امور مذکور با ۳۶/۲ درصد

افزایش همراه بود. همچنین تسهیلات پرداختی به زیربخشهای صنایع وابسته به کشاورزی و قالبیافی و صنایع دستی به ترتیب با ۱۰۲/۲ درصد و ۷۲/۵ درصد افزایش، دارای بیشترین رشد بود. لازم به توضیح است که در سال مورد بحث تسهیلات پرداختی بانک کشاورزی به اقشار محروم و نیز کالاهای مصرفی بادوام و خرید خودرو افزایش قابل توجهی داشت.

آمار تسهیلات غیرتکلیفی اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت بازپرداخت نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۳ مانند سال‌های گذشته بیشترین میزان تسهیلات (۲۳۹۳۸ میلیارد ریال) دارای مدت بازپرداخت کمتر از ۲ سال بوده و مقدار آن نسبت به سال قبل ۳۵/۹ درصد افزایش داشته است. سهم تسهیلات با بازپرداخت کوتاه مدت از مجموع تسهیلات غیرتکلیفی ۷۴/۳ درصد بود که در مقایسه با سهم سال قبل (۷۷ درصد) کاهش داشت در مقابل به سهم تسهیلات با بازپرداخت میان‌مدت و بلندمدت افزوده شد. سهم بالای تسهیلات کوتاه‌مدت نشان‌دهنده گرایش بانک کشاورزی به استفاده از منابع داخلی در طرح‌های زودبازده می‌باشد که با توجه به دوره بازگشت طولانی سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی، بیانگر کاهش به کارگیری منابع داخلی بانک جهت سرمایه‌گذاری جدید می‌باشد.

تسهیلات غیرتکلیفی اعطایی بانک کشاورزی برحسب مدت بازپرداخت (۱)

سهم (درصد)	سال		درصد تغییر	سال		
	۱۳۸۲	۱۳۸۳		۱۳۸۲	۱۳۸۳	
	۷۷/۰	۷۴/۳	۳۵/۹	۲۳۹۳۸۰۲۵	۱۷۶۱۰۵۱۱	کوتاه مدت
	۱۸/۸	۲۰/۸	۵۵/۷	۶۶۸۵۰۰۷	۴۲۹۳۶۳۲	میان مدت
	۴/۲	۴/۹	۶۱/۸	۱۵۷۸۰۶۲	۹۷۵۳۹۱	بلندمدت
	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۴۰/۷	۳۲۲۰۱۰۹۴	۲۲۸۷۹۵۳۴	کل

۱- شامل سود و درآمد سال‌های آتی نمی‌باشد.

بیمه محصولات کشاورزی

براساس گزارش صندوق بیمه محصولات کشاورزی، در سال زراعی ۱۳۸۲-۸۳ صندوق مذکور ۵۳۱۸/۷ هزار هکتار از اراضی زیر کشت ۳۰ محصول زراعی و باغی را در برابر زیانهای ناشی از عوامل قهری و طبیعی تحت پوشش بیمه قرار داد که نسبت به سال قبل ۶/۷ درصد رشد داشته است. از این مقدار حدود ۱۴۹۰ هزار هکتار دچار خسارت شد که صندوق ۱۴۷۲/۲ میلیارد ریال غرامت بابت آن پرداخت نمود. بدین ترتیب غرامت پرداخت شده برای هر هکتار از اراضی مذکور بالغ بر ۹۸۸ هزار

ریال گردید که نسبت به رقم مشابه سال قبل ۴۹/۲ درصد افزایش یافت. همچنین در سال مذکور ۲۶۷۹/۲ هزار هکتار از اراضی زیر کشت محصولات زراعی تحت پوشش بیمه خشکسالی قرار داشت که نسبت به سال قبل ۲/۹ درصد افزایش داشته است.

در سال زراعی مذکور ۴۱۳۷ هزار واحد دام، ۲۸۹/۷ میلیون قطعه طیور و ۳۴۲۳ هکتار مرکز پرورش ماهی و میگو تحت پوشش صندوق بیمه قرار گرفت. از این مقدار ۲۴۴ هزار واحد دام، ۱۷/۵ میلیون قطعه طیور و ۲۸۰ هکتار از مراکز پرورش آبزیان آسیب دید و صندوق بیمه در مجموع ۱۸۸ میلیارد ریال غرامت بابت جبران خسارات پرداخت کرد. در این سال همچنین ۲۳۹۱ هزار هکتار از اراضی منابع طبیعی (عملیات اصلاحی مراتع، طرح‌های مرتع‌داری، جنگلداری و آبخیزداری) مورد بهره‌برداری بخش خصوصی تحت پوشش بیمه قرار گرفت که در مقایسه با سال قبل ۴۳/۷ درصد رشد داشت. حدود ۸۵۵ هزار هکتار از این اراضی خسارت دید و صندوق بیمه ۲/۸ میلیارد ریال غرامت به خسارت دیدگان پرداخت نمود.

اراضی بیمه‌شده و خسارت پرداختی به کشاورزان

نوع محصول	سطح اراضی بیمه شده (هزارهکتار)		سطح اراضی خسارت دیده (هزار هکتار)		خسارت پرداختی (میلیون ریال)	
	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۳
کنندم	۳۹۳۳/۹	۴۰۵۹/۴	۸۹۰	۱۰۶۵/۶	۳۲۲۴/۸۶	۴۷۳۳/۱۶
برنج	۲۱۴/۷	۲۵۰/۸	۷۰/۹	۷۸/۱	۹۰۰/۶۹	۱۳۱۴/۵۲
پنبه	۷۰/۵	۷۰/۰	۹/۸	۱۹/۸	۴۳۱/۳	۱۳۶/۱۸
چغندر قند	۲۰۳/۷	۱۶۶/۰	۲۶/۷	۸/۹	۳۳۴/۶۶	۱۰۸۵۰
سویا	۳۰/۷	۴۷/۵	۱/۴	۵/۶	۴۶۳	۴۳/۱۵
سیب زمینی	۳۵/۴	۵۸/۴	۷/۲	۱۶/۳	۱۰۳۴/۳	۴۲۴/۱۷
آفتابگردان	۲/۱	۶/۰	۰/۵	۰/۷	۵۰۳	۴۳۵
ذرت	۷۶/۱	۹۴/۶	۱۶/۵	۱۹/۹	۱۷۹۹/۸	۲۵۴۷/۳
جو	۱۵۵/۳	۲۰۶/۷	۳۶/۳	۹۶/۱	۱۱۵۹/۴	۲۹۳۲/۹
پپاز	۱/۷	۳/۲	۰/۱	۰/۱	۲۹۰	۴۲۷
انگور	۱۶/۰	۲۵/۹	۱۱/۲	۱۴/۳	۵۱۹/۱۱	۷۳۲۲/۷
سیب	۱۹/۹	۱۹/۲	۷/۹	۱۳/۰	۳۸۳/۲۱	۱۰۵۸۳/۸
مرکبات	۳/۸	۷/۲	۰/۴	۱/۹	۲۷۴/۶	۳۳۴/۶
خرما	۳۸/۶	۵۷/۸	۲۴/۰	۲۹/۵	۴۸۸۶/۶	۱۱۸۵۵/۱
انار	۲/۲	۳/۳	۰/۸	۲/۷	۴۱۰/۶	۱۴۵۵/۱
چای	۲۲/۵	۲۰/۷	۰/۰	۱/۹	۱۹۳	۱۹۳۴
پسته	۱۶/۸	۴۵/۳	۱۲/۹	۳۹/۹	۵۷۵/۱۰	۲۱۷۳۹/۲
بادام	۱۳/۴	۱۸/۶	۸/۸	۱۴/۶	۴۰۵۴/۸	۱۳۹۳۵/۴
کلزا	۹۴/۷	۸۰/۶	۲۸/۱	۳۳/۴	۱۷۸۲/۹	۲۲۵۸/۲
سایر (۱)	۳۱/۳	۷۷/۵	۱۰/۷	۲۸/۱	۱۷۳۷/۴	۴۳۸۲/۹
کل	۴۹۸۳/۳	۵۳۱۸/۷	۱۱۶۴/۲	۱۴۹۰/۴	۷۷۰۸۸/۹	۱۴۷۲۲۳/۶

۱- شامل حبوبات، نیشکر، گلرنگ، خیار و گوجه فرنگی، زیتون، گردو و زعفران می‌باشد.

ماخذ: صندوق بیمه محصولات کشاورزی

شرکتها و اتحادیه‌های تعاونی روستایی

براساس گزارش سازمان مرکزی تعاون روستایی، تا پایان سال ۱۳۸۳ مجموعاً ۲۹۳۹ شرکت تعاونی روستایی در کشور فعالیت می‌کردند که حدود ۴/۵ میلیون نفر از روستاییان را تحت پوشش خود قرار داده و از نظر تعداد و اعضا تغییر محسوسی نسبت به سال قبل نداشتند. میزان سرمایه این شرکتها ۴۴۷/۸ میلیارد ریال گزارش شده که در مقایسه با سال قبل ۱/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. همانند سال قبل استان مازندران با دارا بودن ۱۸۴ شرکت تعاونی بیشترین سرمایه (۴۶۳۲۸ میلیون ریال) را در بین استانهای کشور به خود اختصاص داد. در این سال شرکتهای تعاونی روستایی ۷۸۶۰ هزار تن انواع محصولات کشاورزی به ارزش ۱۳/۱ هزار میلیارد ریال را به قیمتهای تضمینی و ۱۶۶/۶ هزار تن کالای کشاورزی به ارزش ۲۲۸ میلیارد ریال را به قیمت‌های غیرتضمینی خریداری کردند که مقدار آن به ترتیب ۷/۵ و ۱۳۲/۴ درصد نسبت به سال قبل افزایش یافت. علیرغم کاهش اندک تعداد شرکتهای تعاونی روستایی، تعداد اتحادیه‌های تعاونی روستایی که از مشارکت شرکتهای تعاونی تشکیل می‌شود

۰/۸ درصد افزایش یافت و میزان سرمایه آنها با ۱۴/۴ درصد رشد نسبت به سال گذشته به حدود ۱۴۷ میلیارد ریال رسید. این امر بیانگر تحکیم و انسجام بیشتر فعالیتهای بازرگانی شرکتهای تعاونی روستایی در نیل به اهداف خرید مازاد محصولات کشاورزی، تهیه و توزیع نهادههای کشاورزی و آموزش روستاییان می‌باشد. تا پایان سال مورد بررسی ۳۶۷/۶ هزار نفر از زنان روستایی در قالب ۱۸۱ شرکت تعاونی زنان روستایی با سرمایه‌ای بالغ بر ۵/۲ میلیارد ریال و تعداد ۱۸۸۹ شرکت تعاونی کشاورزی با ۳۴۸ میلیارد ریال سرمایه مشغول به کار بودند. در این سال ۵۶۷ واحد اعتباری وابسته به شرکت‌های تعاونی و اتحادیه‌های روستایی نیز با دارا بودن حدود ۲۶۲ هزار عضو فعالیت داشتند که تعداد و اعضای آنان نسبت به سال قبل به ترتیب ۱۴/۵ درصد افزایش و ۱۴/۹ درصد کاهش داشت. واحدهای اعتباری مذکور به ۵۵ هزار نفر از اعضا در مجموع ۱۴۷ میلیارد ریال وام پرداخت نمودند که در مقایسه با میزان وام پرداخت شده در سال قبل (۵۰۲ میلیارد ریال) بیانگر محدود شدن فعالیتهای مالی این نهاد می‌باشد.

بازرگانی خارجی در بخش کشاورزی

وضعیت شرکتهای و اتحادیه‌های تعاونی روستایی		
درصد تغییر	۱۳۸۳	۱۳۸۲
شرکتهای تعاونی روستایی		
	تعداد	تعداد
-۰/۱	۲۹۳۹	۲۹۴۲
۰/۲	۴۵۱۶	۴۵۰۵
۱/۵	۴۴۷۷۹۲	۴۴۰۹۷۹
۱/۵	۳۳۹۵۴۲	۳۳۴۵۵۰
اتحادیه‌های تعاونی روستایی		
	تعداد	تعداد
۰/۸	۲۶۴	۲۶۲
-۰/۵	۲۹۸۹	۳۰۰۴
۱۴/۴	۱۴۷۱۴۸	۱۲۸۶۵۸

ماخذ: سازمان مرکزی تعاون روستایی

صادرات

بر اساس آمار گمرک در این سال ۱۲۲۶/۴ هزارتن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۱۴۰۹/۷ میلیون دلار به خارج از کشور صادر شد که از لحاظ وزن و ارزش به ترتیب ۳۵/۲ درصد و ۱۳/۷ درصد کاهش نشان می‌دهد. به‌طورکلی صادرات کالاهای کشاورزی ۶/۸ درصد از وزن و ۲۰/۶ درصد از ارزش صادرات غیرنفتی را تشکیل می‌داد که در مقایسه با

ارقام مشابه در سال گذشته (۱۲/۰ درصد از وزن و ۲۷/۸ درصد از ارزش صادرات غیرنفتی) حاکی از کاهش عملکرد صادراتی این بخش می‌باشد. در بین گروههای مختلف کالاهای کشاورزی، صادرات خشکبار با وجود کاهش ارزش نسبت به سال گذشته با سهمی معادل ۴۹/۹ درصد از کل ارزش صادرات کالاهای کشاورزی، همانند سالهای قبل بیشترین سهم را دارا بود. پسته و مغز پسته به عنوان یکی از مهمترین اقلام صادراتی کشور، معادل ۳۸/۲ درصد از ارزش صادرات کالاهای کشاورزی و ۸/۰ درصد از کل ارزش صادرات غیرنفتی در سال مورد بررسی را به خود اختصاص داد. پس از خشکبار گروههای محصولات نباتی و محصولات دامی به ترتیب با ۲۲/۵ و ۲۰/۲ درصد بیشترین سهم از ارزش کالاهای کشاورزی صادراتی را به خود اختصاص دادند. ارزش صادرات گروههای مذکور به ترتیب ۳/۹ و ۴۶/۰ درصد نسبت به سال گذشته افزایش یافت. در مقابل صادرات محصولات دریایی و محصولات صنایع تبدیلی کشاورزی در مقایسه با سال ۱۳۸۲ به ترتیب با ۲۱/۹ و ۸۴/۳ درصد کاهش همراه بود. شایان ذکر است که میانگین ارزش هر تن کالای کشاورزی صادرشده با ۳۳/۳ درصد رشد نسبت به سال قبل بالغ بر ۱۱۹۵/۹ دلار گردید.

صادرات کالاهای کشاورزی

(ارزش: هزار دلار)
(وزن: تن)

درصد تغییر	۱۳۸۳		۱۳۸۲		
	وزن	ارزش	وزن	ارزش	
-۱۶/۹	۲۸۰۱۷۳	۷۱۵۸۳۲	۴۵۷۲۴۱	۸۱۹۷۰۸	خشکبار
-۲۱/۲	۶۶۰۵۵۷	۳۳۳۲۷۹	۸۳۷۷۴۱	۳۱۱۲۴۴	محصولات نباتی
۱۳/۴	۹۵۰۹۷	۲۹۰۵۰۲	۸۳۸۸۶	۱۹۸۹۸۹	محصولات دامی
-۱۳/۶	۱۶۸۶۵	۶۷۰۹۰	۱۹۵۱۵	۸۵۹۰۶	محصولات دریایی
-۸۹/۵	۴۷۷۹۲	۳۸۹۱۳	۴۵۴۸۹۱	۲۴۷۲۳۹	محصولات صنایع تبدیلی کشاورزی
-۳۵/۲	۱۲۰۰۴۸۴	۱۴۳۵۶۱۶	۱۸۵۳۲۷۴	۱۶۶۳۰۸۶	صادرات کالاهای کشاورزی
۱۶/۹	۱۸۰۷۷۰۷۸	۶۸۴۷۳۰۳	۱۵۴۶۷۵۸۷	۵۹۷۲۱۶۲	کل صادرات غیر نفتی

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی گمرک

واردات

در سال مورد بررسی، ۷۹۵۶/۶ هزار تن محصولات مختلف کشاورزی به ارزش ۳۱۰۶/۸ میلیون دلار وارد کشور شد که از نظر وزن و ارزش به ترتیب ۰/۵ درصد کاهش و ۱۷/۲ درصد افزایش نشان می‌دهد. واردات کالاهای مذکور ۲۳/۱ درصد از وزن و ۸/۸ درصد از ارزش کل کالاهای وارداتی را تشکیل داد که در مقایسه با سال قبل (۲۶/۶) درصد از وزن و ۱۰/۰ درصد از ارزش کل واردات) کاهش نشان می‌دهد. ارزش هر تن کالای کشاورزی وارداتی ۳۹۰/۵ دلار بود که نسبت به رقم مشابه سال گذشته (۳۳۱/۵ دلار) ۱۷/۸ درصد رشد نشان می‌دهد. نرخ رشد مذکور در مقایسه با رشد ۳۳/۳ درصدی ارزش هر تن کالای کشاورزی صادر شده بیانگر بهبود رابطه مبادله بازرگانی در این بخش می‌باشد.

به دلیل افزایش تولید گندم تا مرز خودکفایی، از واردات این کالا در سالهای اخیر به میزان زیادی کاسته شده است. واردات گندم در سال ۱۳۸۳ معادل ۱۷۰ هزار تن بود. در مقابل واردات جو و برنج افزایش قابل ملاحظه‌ای یافت. در مقایسه با سال ۱۳۸۲ مقدار واردات جو به بیش از چهار برابر (۳۴۱/۹ درصد افزایش) بالغ گردید که به سبب افزایش مصرف کالای مذکور در بخش دامپروری بود. میزان واردات برنج نیز ۳۰/۶ درصد افزایش یافت که ناشی از کاهش تولید داخلی این محصول و افزایش مصرف می‌باشد. در سال مورد بحث، به دلیل لغو ممنوعیت واردات چای، واردات آن از مبادی رسمی به شدت افزایش یافت و از حدود یک تن در سال ۱۳۸۲ به ۲۱/۷ هزار تن رسید. همچنین مقدار واردات شکر ۳۴/۱ درصد کاهش یافت که دلیل اصلی آن محدود شدن واردات این کالا توسط دولت در راستای حمایت از تولیدات داخلی بود. واردات انواع روغن نباتی که عمدتاً به صورت خام صورت می‌گیرد با ۱۵/۹ درصد کاهش به ۹۸۷ هزار تن محدود گردید. ارزش واردات کالای مذکور ۶۰۸/۱ میلیون دلار بود که دارای بیشترین ارزش در میان اقلام عمده وارداتی کالاهای کشاورزی می‌باشد. مقدار واردات گوشت مرغ و گوشت قرمز به ترتیب ۱۰۸۱/۶ درصد و ۵۱/۸ درصد افزایش یافت که با وجود افزایش ظرفیت و تولید این محصولات در داخل کشور در سالهای اخیر، جهت تنظیم بازار داخلی صورت گرفت.

واردات کالاهای کشاورزی

(ارزش: هزار دلار)
(وزن: تن)

درصد تغییر	۱۳۸۳		۱۳۸۲			
	ارزش	وزن	ارزش	وزن		
	۷۸/۰	۱۷۰۴۵۹	۲۴۷۶۲	۷۷۳۳۵۹	۱۱۹۲۰۵	گندم
	۳۴۱/۹	۸۴۴۵۳۷	۱۰۶۴۸۱	۱۹۱۱۳۵	۳۵۳۸۶	جو
	۳۰/۶	۱۱۴۲۴۰۲	۳۵۶۱۳۰	۸۷۵۰۱۸	۲۵۲۲۹۷	برنج
	☐	۲۱۷۱۶	۵۷۵۰۱	۱	۲	چای
	۳۴/۱	۱۸۹۵۹۵	۴۰۸۶۶	۲۸۷۶۲۸	۵۹۰۸۲	شکر
	۱۵/۹	۹۸۷۴۴۹	۶۰۸۰۵۵	۱۱۷۳۴۷۰	۶۶۹۰۶۳	روغن‌های نباتی
	۵۲/۷	۴۸۴۳	۳۹۷۹	۱۰۲۴۹	۶۵۳۴	روغن‌های حیوانی
	۵۱/۸	۵۲۱۳۲	۹۶۶۶۱	۳۴۳۴۰	۵۸۴۷۵	گوشت قرمز
	۷۰/۸	۱۱۳۳۴	۱۱۱۸۱	۳۸۷۵۴	۳۴۴۹۲	گوشت ماهی
	☐	۱۴۴۰۴	۱۳۹۴۶	۱۲۱۹	۷۳۸	گوشت مرغ
	۲/۰	۴۵۱۷۷۷۵	۱۷۸۷۲۰۳	۴۶۰۸۷۰۹	۱۴۱۵۰۸۷	سایر کالاهای کشاورزی
	۰/۵	۷۹۵۶۶۴۶	۳۱۰۶۷۶۵	۷۹۹۳۸۸۲	۲۶۵۰۳۶۳	واردات کالاهای کشاورزی
	۱۴/۴	۳۴۴۴۸۴۹۹	۳۵۳۸۸۵۵۵	۳۰۱۰۵۸۵۸	۲۶۵۹۷۷۳۸	کل واردات

ماخذ: آمار بازرگانی خارجی گمرک

ب- دوره برنامه سوم

در سال‌های برنامه سوم توسعه، اوضاع جوی کشور با گذار از کم‌آبی به پرآبی مواجه گردید، به طوری که در سال ۱۳۷۹ مقدار نزولات جوی به حداقل مقدار طی چهار دهه گذشته رسید و بعد از آن رو به افزایش نهاد. متوسط رشد سالانه ارزش افزوده بخش کشاورزی طی برنامه سوم معادل ۴/۳ درصد بود که در مقایسه با نرخ رشد هدفگذاری شده ۶/۲ درصد برای بخش مذکور، عدم تحقق هدف برنامه را نشان می‌دهد.

مجموع تولید محصولات زراعی طی برنامه سوم توسعه ۲۷۶/۱ میلیون تن بود که در مقایسه با هدف برنامه (۳۲۵/۶ میلیون تن) ۸۴/۸ درصد تحقق یافت. متوسط رشد سالانه تولید این گروه محصولات نسبت به سال پایه (۱۳۷۸) حدود ۵/۸ درصد بود. در میان محصولات منتخب، تولید نیشکر، گندم و ذرت دانه‌ای به ترتیب با نرخ رشد سالانه ۲۱/۵، ۱۰/۹ و ۱۰/۷ درصد دارای بیشترین افزایش تولید بود.

در دوره مذکور میزان تولید محصولات باغی به طور متوسط ۱/۶ درصد رشد یافت و در نتیجه مجموع تولید این محصولات به ۶۴/۸ میلیون تن بالغ گردید. این رقم در مقایسه با تولید ۶۵/۸ میلیون تن هدفگذاری شده در طول برنامه سوم بیانگر ۹۸/۵ درصد تحقق می‌باشد.

طی سالهای برنامه سوم تولید محصولات عمده دام و طیور شامل گوشت قرمز، شیر، گوشت مرغ و تخم مرغ ۴۱۹۱۴ هزار تن بود که بیانگر متوسط نرخ رشد سالانه ۴/۲ درصد می‌باشد. عملکرد مذکور ۴/۶ درصد فراتر از هدف برنامه می‌باشد. به استثنای تولید گوشت قرمز که به میزان ۹۷/۳ درصد از هدف تولید طی دوره ۸۳-۱۳۷۹ تحقق یافت، بقیه اقلام عملکردی فراتر از هدف برنامه داشتند. تولید شیر ۳/۴ درصد، تولید گوشت مرغ ۲۳/۱ درصد و تولید تخم مرغ ۱/۶ درصد بیش از ارقام هدفگذاری شده می‌باشد. طی دوره مورد بررسی تولید ماهی و میگو از متوسط نرخ رشد سالانه ۲/۱ درصد برخوردار بود و مجموع تولید به ۲۱۲۸/۶ هزار تن بالغ گردید. این رقم مبین محقق شدن ۷۵ درصدی هدف برنامه (۲۸۳۷ هزار تن) می‌باشد.

طی برنامه سوم در راستای سیاست‌های حمایتی، قیمت‌های خرید تضمینی محصولات کشاورزی استمرار یافت. در دوره مورد بررسی دامنه افزایش قیمت خرید تضمینی محصولات مختلف به طور متوسط سالانه بین ۱۴ تا ۲۳/۸ درصد بود. طی سالهای ۸۳-۱۳۷۹ بیشترین افزایش قیمت خرید تضمینی متعلق به انواع برنج با متوسط رشد سالانه حدود ۲۳ درصد و کمترین افزایش مربوط به برگ سبز چای و آفتابگردان با متوسط رشد سالانه ۱۴ درصد بود. قیمت خرید تضمینی گندم به طور متوسط هر سال ۲۰/۴ درصد افزایش یافت و از ۶۷۲ ریال در سال پایه (۱۳۷۸) به ۱۷۰۰ ریال در سال پایانی برنامه سوم بالغ گردید. در راستای افزایش قیمت خرید تضمینی گندم، میزان گندم خریداری شده از کشاورزان به طور مستمر در تمامی سالهای برنامه سوم با افزایش همراه بود. متوسط نرخ رشد سالانه خرید تضمینی این محصول ۲۳/۵ درصد بود که به خودکفایی در تولید گندم در سال آخر برنامه سوم انجامید.

بر اساس ماده ۴۷ قانون برنامه سوم، مبنی بر استمرار پرداخت یارانه نهاده‌های کشاورزی، مجموع یارانه پرداختی بابت برخی نهاده‌ها (سم و بذر و کودشیمیایی، واکسن و داروهای دامی) طی دوره برنامه سوم معادل ۳۲۸۶/۲ میلیارد ریال بود که ۸۶/۳ درصد (۲۸۳۷/۴ میلیارد ریال) از رقم مذکور به یارانه کودشیمیایی اختصاص یافت. میزان یارانه اعطایی بابت نهاده‌های مذکور به طور متوسط سالانه ۷/۷ درصد نسبت به سال پایه افزایش یافت و به ۷۸۸/۶ میلیارد ریال در سال پایانی برنامه رسید.

در برنامه سوم توسعه دولت در قالب بند «ج» ماده ۱۰۶ مجاز شده بود حداقل ۲۵ درصد از تسهیلات اعطایی نظام بانکی کشور را به بخش آب و کشاورزی اختصاص دهد. عملکرد نشان می‌دهد که سهم بخش غیردولتی کشاورزی از تسهیلات جدید حدود ۱۸/۳ درصد بوده است. به علاوه مانده تسهیلات اعطایی به بخش کشاورزی طی این دوره به طور متوسط سالانه

۲۹/۶ درصد نسبت به سال پایه افزایش یافته است. طی برنامه مورد اشاره تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی از ۸۰۵۵/۱ میلیارد ریال در سال پایه به ۳۶۶۹۶/۷ میلیارد ریال در سال ۱۳۸۳ بالغ گردید که بیانگر نرخ رشد متوسط سالانه ۳۵/۴ درصد می‌باشد. طی این مدت بانک مذکور عمدتاً بر پرداخت تسهیلات در قالب عقود فروش اقساطی، مشارکت مدنی، مضاربه و سلف تمرکز داشت. تسهیلات فروش اقساطی نسبت به سال ۱۳۷۸ به‌طور متوسط سالانه ۴۴/۶ درصد افزایش یافت و سهم آن از ۳۲/۲ درصد در سال پایه به ۴۴/۷ درصد در سال ۱۳۸۳ رسید. در مقابل سهم سایر عقود مورد اشاره کاهش یافت. همچنین پرداختهای بانک کشاورزی از محل منابع داخلی به‌طور متوسط سالانه ۴۷/۴ درصد نسبت به سال پایه افزایش یافت و از ۴۴۳۹/۹ میلیارد ریال به ۳۰۸۴۷/۵ میلیارد ریال رسید. طی برنامه یاد شده زیربخش‌های زراعت، خدمات کشاورزی و دامپروری به ترتیب بیشترین میزان تسهیلات را به خود اختصاص داده و زیر بخش پرورش و صید ماهی با ۹۳/۲ درصد رشد و پرورش زنبور عسل و کرم ابریشم و خدمات کشاورزی به ترتیب با ۸۵/۲ و ۷۰/۰ درصد رشد دارای بیشترین افزایش در اختصاص اعتبار نسبت به سال پایه بودند.

عملکرد صندوق بیمه محصولات کشاورزی نشان می‌دهد که میزان سطح اراضی بیمه شده از ۱۹۲۶/۷ هزار هکتار در سال پایه به ۵۳۱۸/۲ هزار هکتار در سال پایانی برنامه سوم رسید که بیانگر رشد متوسط سالانه ۲۲/۵ درصد طی این دوره می‌باشد. همچنین تعداد محصولات عمده زراعی و باغی تحت پوشش بیمه از ۱۵ محصول در سال پایه به ۳۰ محصول افزایش یافت.